

PRINCIPII ALE DEONTOLOGIEI EVALUĂRII DIDACTICE

LECT. UNIV. DR. CĂTĂLIN GLAVA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA

Evaluarea didactică, multă vreme considerată o componentă secundară a procesului didactic, înregistrează un reviriment remarcabil în contextul reformelor educaționale, nu întotdeauna articulate și coerente, are au loc în sistemul educațional românesc contemporan. Structura tradițională a actului didactic: predare – învățare – evaluare/autoevaluare se regăsește doar în abordările academice ale teoriei instruirii, practica curriculară făcând în realitate o separare artificială între primele două etape ale procesului didactic și cea de-a treia, evaluarea, plasând-o fie în plan secund, fără importanță, fie transformând-o într-un eveniment extra-ordinar, desprins de realitatea curriculară, cu obiective și conținut propriu, precum evaluările externe de genul tezelor unice și bacalaureat.

În această ordine de idei, în speranța unor lămuriri privind locul și rolul evaluării în contextul larg al activității didactice curente, ne-am propus abordarea unor principii fundamentale privind deontologia evaluării didactice. Principiile reprezintă legi fundamentale, legități cu caracter universal valabil pentru un domeniu de cunoaștere, care normează, structurează și asigură coerență și funcționalitate domeniului epistemologic. Evaluarea, ca activitate didactică, se supune principiilor didactice tradiționale, principii care normează teoria și metodologia instruirii încă de la Didactica Magna. În particular însă, teoria evaluării didactice dezvoltă propria sa taxonomie de principii, în concordanță și complementare celor didactice.

Primul principiu pe care am dorit să-l prezentăm afirmă că **evaluarea este în egală măsură o activitate de măsurare, de estimare a unui nivel de congruență și de judecare a unei performanțe a unui elev** (Stan, C., 2001). Evaluarea înțeleasă ca măsurare presupune atribuirea de numere sau calificative, în conformitate cu anumite reguli, unor produse ale activității elevului sau unor performanțe punctuale ale elevului. Așadar, măsurarea pune în relație de corespondență conceptele abstracte de număr sau calificativ cu anumiți indicatori empirici, descoperiți prin verificarea performanțelor elevilor. Evaluarea poate fi însă percepută ca o încercare de punere într-o relație de congruență a performanțelor unui elev cu așa numitele performanțe etalon sau reper. Evaluarea văzută ca judecare presupune emiterea de către un cadrul didactic a unor propoziții de factură valorizatoare cu privire la performanțele și conduitele unui elev sau grup de elevi. Aceste judecăți de valoare au un caracter subiectiv mult mai mare decât primele două percepții ale evaluării, însă acest fapt trebuie văzut ca fiind unul benefic și subiectivitatea percepută ca o modalitate de a personaliza actul evaluativ în interesul și spre beneficiul elevului.

Al doilea principiu afirmă **evaluarea performanțelor elevilor se poate realiza în funcție de trei criterii de referință: Evaluarea prin raportare la performanța anterioară a elevului, Evaluare prin raportare la nivelul grupului, Evaluare prin raportare la standardele curriculare de performanță**. Evaluarea prin raportare la performanța anterioară a elevului măsoară progresul (regresul) realizat de elevi între două sau mai multe intervale de evaluare. Acest tip de evaluare se mai numește, în literatura de specialitate, evaluare de progres. Evaluare prin raportare la nivelul grupului are ca finalitate ierarhizează elevi între ei prin compararea performanțelor lor. Performanța didactică a unui elev poate fi astfel comparată cu performanțele unui grup de referință (clasa din care face parte, elevii de aceeași vârstă din clase paralele de la nivelul școlii, nivel național, în cazul evaluărilor externe). Literatura de specialitate prezintă această modalitate de a evalua drept evaluare normativă; Evaluare prin raportare la standardele

curriculare de performanță vizează evaluarea elevilor pornind de la reperele de performanță oferite de curiculă, urmărind cuantificarea distanței dintre performanța punctuală a elevului și performanța etalon oferită de standardele curriculare. Avem așadar de a face cu evaluarea formativă.

Al treilea principiu afirmă că **evaluarea didactică nu este niciodată 100% obiectivă**. Subiectivitatea, înțelesă ca personalizare a demersului evaluativ, nu este neapărat un aspect de factură negativă. În realitate, evaluarea este realizată de către cadrul didactic și implicit acesta se implică subiectiv în procesul evaluativ. Dascălul construiește probele de evaluare, el le administrează, el construiește cadrul psihopedagogic în care are loc evaluarea, el emite judecățile de valoare și acordă, la finalul procesului evaluativ, notele sau calificativele. Subiectivitatea este prezentă în fiecare dintre etapele mai sus enumerate, importantă nu este încercarea de a o elimina (imposibil de altfel), ci de a o canaliza spre binele și în beneficiul celui evaluat.

Un alt principiu al evaluării didactice afirmă că **se evaluează performanța punctuală (de moment, referitoare la o sarcină precisă) a elevului și nu elevul**. Obiectivele cadru și de referință precum și competențele generale și specifice prezente în documentele curriculare aferente fiecărei discipline școlare trebuie să devină instrumente esențiale în formularea obiectivelor de evaluare. Performanța școlară a elevului este în mare măsură rodul efortului cadrului didactic și implicit poate fi supusă evaluării, însă calificativul sau nota este acordată acelei performanțe evaluate a elevului și nu elevului ca persoană.

Evaluarea îndeplinește o seamă de funcții, însă printre ele nu este și cea punitivă. Poate părea bizar pentru unii colegi de catedră, dar nota sau calificativul caracterizează performanțe didactice și nu comportamente ale elevilor. În momentul în care utilizăm nota cu scop punitiv, ea își pierde valoarea evaluativă.

Un principiu extrem de important afirmă că **evaluarea trebuie să fie transparentă**. Criteriile de evaluare, baremul, rațiunile pentru care acordăm notele sau calificativele trebuie să fie cunoscute de elevi. **Și elevii se autoevaluează**, iar dacă criteriile noastre de evaluare nu sunt transparente, pot apărea discordanțe între cele două demersuri evaluative (vezi situațiile de discordanță evaluativă). Dacă cadrul didactic nu facilitează cunoașterea criteriilor de către elevi, aceștia își vor construi propriile criterii, demersul autoevaluativ fiind imposibil de eludat.

Evaluarea didactică nu are valoare în sine, importanța ei rezidând în efectele pe care le induce asupra devenirii personalității elevilor, asupra progresului lor școlar și eficienței procesului de învățământ. Una dintre cele mai frecvente erori care se produc în actul didactic este transformarea evaluării didactice într-un scop în sine. Una dintre principalele direcții de acțiune în reforma sistemelor de evaluare a avut ca finalitate reducerea factorului de stres iminent unei evaluări externe, evaluare de a cărei rezultate depinde evoluția școlară și socială a elevilor. Tezele unice ca formă de examinare au încercat, prin plasarea lor în succesiunea evenimentelor evaluative curente la clasă, reducerea stresului cauzat de o evaluare externă. Probleme generate au fost însă de altă natură și se subscriu principiului corectitudinii și imparțialității evaluatorului.

Erorile accidentale în evaluare sunt acceptabile și scuzabile, dar erorile sistematice în evaluare sunt rezultate ale incompetenței didactice. Nimeni nu condamnă erorile accidentale produse în actul evaluativ, în fond *Errare humanum est*, dar erorile care au loc sistematic nu pot fi scuzate. Prezența acestor factori de distorsiune în evaluarea didactică precum erorile procedurale (eroarea instrumentală, eroarea încadrării globale, eroarea succesiunii) și a efectelor parazite (efectul de anticipare, efectul de obișnuință, efectul constantei personale) denotă o acută lipsă de preocupare pentru performanță și calitate în activitatea cadrului didactic. Conștientizarea lor poate fi un pas către controlul și evitarea lor.

Evaluarea oferă, înainte de toate, o măsură a propriilor tale performanțe, așa ca notele acordate elevilor reflectă, în ultimă instanță, propria ta activitate didactică. Una dintre cele mai importante funcții a evaluării didactice este cea de feedback pentru cadrul didactic. Competența ta didactică se reflectă în competențele elevilor tăi. Ceea ce știi și ceea ce știi să faci este dovedit de ceea ce știi și de ceea ce știi să faci elevii tăi. Suntem frecvent tentați să afirmăm că măsura competențelor noastre este activitatea didactică, lecția pe care o propunem. Lecția este însă un cadru, un context creat de cadrul didactic în care elevii trăiesc experiențe de învățare. Dacă elevii nu ajung să trăiască aceste experiențe de învățare, întreg efortul de a construi o lecție este inutil.

Conștientizarea discordanței evaluative și consilierea elevilor aflați în această situație. Discordanța evaluativă, înțeleasă ca incongruență a relației evaluare – autoevaluare generează dezvoltarea, la nivelul elevilor, a unor strategii specifice situațiilor de discordanță evaluativă. Aceste strategii sunt dezvoltate în cazul iminenței eșecului școlar, eșec ce generează consecințe atât la nivel cognitiv, cât și afectiv și motivațional.

Am lăsat la final poate cel mai important principiu al evaluării didactice: **Principiul corectitudinii și imparțialității evaluatorului.** Acest principiu vizează evitarea fraudării evaluărilor, atât a celor interne, la nivelul clasei sau al școlii, cât mai cu seamă a celor externe, la nivel regional și național. Indiferent de forma de evaluare, de instrumentul de evaluare ales, de tipul de evaluare didactică, fraudarea examenului duce implicit la anularea autenticității lui și la descalificarea celor implicați.

Lucrarea de față s-a dorit a fi o încercare de sensibilizare a cadrelor didactice cu privire la evaluarea didactică ca și componentă nu doar a procesului de învățământ, ci și a activității didactice curente. Am încercat să subliniem cele mai importante principii ale deontologiei evaluării didactice, cu insistență pe riscurile acestui demers. Evaluarea, alături de predare, ar trebui să fie o măsură a competenței noastre didactice.

Repere bibliografice

Cucos, C., (1998), *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași.

Ionescu, M. (2000) *Demersuri creative în predare și învățare*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

Manolescu M, (2005), *Evaluarea școlară; metode, tehnici, instrumente*, Editura Meteor Press, București.

Stan, C., (2000), *Autoevaluarea și evaluarea didactică*, Editura Presa Universitară, Clujeană, Cluj-Napoca.

Stoica, A., Mihail R., (2006), *Evaluarea educațională. Inovații și perspective*, Editura Humanitas, București.

Vogler J. (coord.) (2000), *Evaluarea în învățământul preuniversitar*, Editura Polirom, Iași.